

Васильєва Олена Андріївна,
*студентка 4-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*
Науковий керівник: д. ю. н, професор,
професор кафедри цивільного права Сафончик О.І.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В УМОВАХ КАРАНТИНУ, СПРИЧИНЕНОГО ПАНДЕМІЄЮ COVID-19

На сьогодні, мабуть, не має жодної сфери суспільного життя, яка б не зазнала змін внаслідок несподіваної для суспільства поширення гострої респіраторної хвороби, спричиненої COVID-19. Температурна ситуація стала справжнім випробуванням, як для економіки, так і для суспільства в цілому.

У відповідь на швидке розповсюдження хвороби, Україна була змушена внести суттєві зміни в свою життєдіяльність та пристосуватись до нових реалій. В тому числі, з самого початку карантинних обмежень виникло ряд проблем, які треба було нормативно урегулювати, в тому числі постало питання яку роль відіграє карантин та як він вплине на подальшу долю як існуючих договірних зобов'язань, так і тих, які виникнуть в подальшому.

З самого початку введення карантинних обмежень приватні суб'єкти зазнали негативних впливів, тому законодавчо виникла потреба у наданні карантину певного статусу. Статус форс-мажору карантину законодавчо був наданий ВРУ лише в 2020 році Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 17 березня 2020 року № 530-ІХ внесено зміни до частини другої статті 14-1 Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні», відповідно до яких карантин, встановлений Кабінетом Міністрів України є форс-мажорною обставиною.

Ні Цивільний, ні Господарський кодекси України прямо не визначають що таке форс-мажор. Визначення поняття надається у Законі України «Про торгово-промислові палати в Україні», а саме в ч. 2 ст 14-1 вказано, що Форс-мажорними обставинами (обставинами непереборної сили) є надзвичайні та невідворотні обставини, що об'єктив-

но унеможливають виконання зобов'язань, передбачених умовами договору (контракту, угоди тощо), обов'язків згідно із законодавчими та іншими нормативними актами [1].

Коли постає питання, чи можемо ми посилатись на карантин, як форс-мажорну обставину, слід насамперед виходити з положень договору, які, як показує практика, містять окремі умови, що визначають форс-мажорні обставини. Проте це зовсім не значить, що, якщо такого положення в договорі не міститься, то сторона позбавляється можливості посилатись на дану обставину як форс-мажорну. Оскільки ЦК України, з цього приводу, в статі 617 зазначає: Особа, яка порушила зобов'язання, звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання, якщо вона доведе, що це порушення сталося внаслідок випадку або непереборної сили [2].

Законодавство України, визнає право засвідчувати форс-мажор «за замовчуванням» (тобто, без вказівки про це в договорі) виключно за торгово-промисловими палатами (далі-ТПП). В Україні діє ТПП України та 25 регіональних ТПП. Документ, який видається ТПП, за результатом звернення і позитивного рішення, це – сертифікат ТПП України, який отримується за кошти того, хто звертається за його видачею. Він не видається автоматично і беззаперечно. Як вже вказувалось, у кожному такому випадку слід виходити з укладеного між сторонами договору. До прикладу, в договорі поставки сторони можуть домовитись, що належним і достатнім доказом може бути рішення уряду про запровадження карантинних обмежень тощо, тоді звернення до ТПП не потребується. Хочу звернути увагу на важливі моменти.

По-перше, самі по собі пандемія і заходи з боку держави ще не означають, що виникли підстави для звільнення від відповідальності за статтею 617 ЦК України. З цього приводу є судова практика, Вищий господарський суду України постанові від 04.05.2016 у справі № 910/14139/14 зазначив: «при вирішенні питання щодо впливу обставин непереборної сили має бути підтверджено не факт настання таких обставин, а саме їхня здатність впливати на реальну можливість виконання зобов'язання» [3]. Тому кожна конкретну ситуацію слід

розглядати індивідуально на предмет наявності в ній ознак форс-мажору, викликаного пандемією COVID-19 [4].

По-друге, сам по собі сертифікат, не породжує прав та обов'язків для сторін зобов'язання, якого він стосується. Насамперед, цінність такого документа визначається можливістю використати його як доказ в суді, хоча це і не значить, що його сила буде вищою за інші докази.

По-третє, щодо юридичних наслідків такого форс-мажору, то за загальним правилом, настання форс-мажорної обставини не звільняє особу від виконання зобов'язання, яке передбачене договором. Наслідки визнання коронавірусу форс-мажором також залежать від умов договору. Наприклад, це може бути як тимчасове припинення виконання зобов'язань сторонами, яке при певній тривалості дозволяє одній або двом сторонам розірвати договір, так і право сторони розірвати договір на самому початку [4].

Таким чином, говорячи про особливості виконання договорів під час карантину, найперше постає питання про визнання її форс-мажором, що вносить свої корективи. Хоча Стаття 617 Цивільного кодексу України допускає звільнення боржника від відповідальності за невиконання зобов'язання, якщо особа доведе, що це порушення сталося внаслідок випадку або непереборної сили, проте саме визнання законом карантину як форс мажору, ще не означає, що на нього можна посилатися постійно і безпрецедентно. Оскільки видання сертифікату ТПП можливе лише за встановлення нею причинно-наслідкового зв'язку між форс-мажором і невиконанням суб'єктом господарювання договірних зобов'язань. Це означає, що по кожному такому випадку, необхідно доводити як саме карантин впливає на можливість виконання того чи іншого зобов'язання. Не ясно, як довго триватимуть карантинні обмеження, ясно тільки одне скільки вони будуть тривати-стільки вони і будуть вносити свої корективи у виконання взятих сторонами на себе зобов'язань.

Література:

1. Про торгово-промислові палати в Україні: Закон України від

01 січня 2016 року № 671/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 45–46. Ст. 356.

3. Постанова у справі № 910/14139/14 Вищого господарського суду України від 04.05.2016. Єдиний державний реєстр судових рішень України. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/57562670>.

4. Адаховська Н. С. До питання про надання пандемії COVID-19. Проблеми правового регулювання цивільних відносин в умовах COVID-19: матер. Всеукр. науково-практичної онлайн-конференції (23 квітня 2020 р.). За заг. ред. д. ю. н., проф. Є. О. Харитонова. Одеса. Фенікс, 2020. 193 С. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/12616>.